

Powstanie i dwa pierwsze lata Polskiego Towarzystwa Geologicznego (1921—1922).

Z chwilą powstania nowego państwa polskiego i wśród geologów polskich musiała zrodzić się myśl zrzeszenia się ściślejszego i na zaproszenie prof. dr. Szajnochy zebrało się też w dniu 14 Marca 1920 r. w Gabinetie Geologicznym Uniw. Jagiell. kilkanaście osób — przeważnie z zawodu geologów i górników — które z zapałem przyjęły myśl założenia Polskiego Towarzystwa Geologicznego, uchwalwszy zaraz zasady przedłożonego projektu statutów. Wybrano też ściślejszy komitet wykonawczy złożony z prof. dr. Grzybowskiego, dr. Wiktora Kuźniara, dr. Jana Nowaka, prof. dr. Szajnochy i dr. Żelechowskiego mający prowadzić sprawy nowo zawiązanego Towarzystwa, a zarazem przygotować pierwsze Walne Zebranie, o ile możliwości, wszystkich geologów polskich w Kielcach w lecie 1920 r. Niestety najazd bolszewicki na Polskę przeszkodził wykonaniu tego zamiaru a stosunki polityczne Polski stanęły w drodze aż do wiosny następnego roku ostatecznemu ugruntowaniu się naszego Towarzystwa, jakkolwiek cały szereg osób zgłosił pisemnie już w ciągu 1920 i 1921 r. przystąpienie do Pol. Tow. Geologicznego.

Dopiero też w dniu 24 kwietnia 1921 r. odbyło się w Gabinetie Geologicznym Uniw. Jagiell. przy licznych udziale zaproszonych osób pierwsze konstytuujące zebranie Pol. Towarz. Geologicznego, na którym pod przewodnictwem starosty górniczego dr. A. Mayera i dr. Gejzy Bukowskiego uchwalono ostatecznie cały statut przeważnie w myśl projektu z r. 1920 i wybrano na pierwsze dwa lata (1921—1922) zarząd Towarzystwa w następującym składzie: prezes prof. dr. Szajnocha, wiceprezes dr. Jan Nowak, członkowie z Krakowa prof. Goetel, prof. dr.

Szafer, i radca górniczy Er. Windakiewicz, a z poza Krakowa: prof. dr. W. Teisseyre ze Lwowa, prof. dr. Lewiński z Warszawy, prof. dr. Rydzewski z Wilna i prof. dr. Friedberg z Poznania. Równocześnie uchwalono odbyć pierwszy zjazd Pol. Tow. Geologicznego. w Kielcach w sierpniu 1921 r. i uproszono obecnego na zebraniu p. Jana Czarnockiego o zorganizowanie wycieczek zjazdowych w okolice Kielc i przygotowanie gospodarcze całego zjazdu.

Na temże zebraniu miał prof. Szajnocha wykład o wapieniach cieszyńskich z Goleiszowa na Śląsku Cieszyńskim, ilustrowany okazami zebranymi tamże przez prelegenta w jesieni r. 1920.

Pierwsze wędrownie zebranie Pol. Tow. Geol. odbyło się też w Kielcach w dniach 21, 22, 23 i 24 Sierpnia 1921 r. przy dość licznym udziale członków i gości miejscowych, a pod kierunkiem naukowym p. Jana Czarnockiego, który prowadził osobiście przez wszystkie te dni wycieczki w najbliższej okolicy Kielc, do Gałęzic i Chęcin oraz do Bukówki i Mojczy i któremu wszyscy uczestnicy za tak nader pouczające przewodnictwo wielokrotnie wyrażali gorące podziękowanie. Pomieszczenie przybyłych geologów po kwaterach przeprowadzone było przez osobny miejscowy komitet ze współudziałem łaskawym reprezentantów wojskowości, miasta i kasyna miejscowego, a oboje pp. Janowie Czarnowscy poświęcili niemało trudu i pracy przy gospodarczej części wycieczek i przy zwiedzaniach zabytków historycznych Kielc i okolicy.

Na pierwszym posiedzeniu Zjazdu w Kielcach miał obszerny wykład prof. dr. Jan Nowak o »górotwórczych fazach Karpat i Alp«, a na drugim poruszono cały szereg spraw dotyczących nauki geologii i wydania podręczników szkolnych, poruczając załatwienie ich zarządowi Tow. Geol., a zarazem uchwalono w myśl wniosku prof. Szajnochy odbyć następujący Zjazd w Cieszynie w czerwcu r. 1922. Pierwszy Zjazd Pol. Tow. Geol. przy nadto wyjątkowo pięknej pogodzie udał się więc znakomicie i mógł być wzorem dla wszelkich naszych późniejszych zebrań wędrownych. Szczegółowe sprawozdanie z pod pióra inżyn. gór. Kazimierza Jossego ma być pomieszczone w »Przeglądzie geograficznym« (Warszawa) mającym się ukazać w r. 1923.

Sprawami poruszonymi na zjeździe w Kielcach Zarząd Pol. Tow. Geol. zajmował się też na swych posiedzeniach wielokrotnie, starając się — o ile możliwości — spełnić uchwały zjazdu.

Z początkiem roku szkolnego 1921/22 ułożony został program zebrań miesięcznych Tow. Geol. i na zebraniach tych odbyły się następujące wykłady:

20. listopada 1921 *B. Świdorski*: mówił o geologii Pienin i o geologii Karpat wschodnich. Prelegent przedstawił wyniki swych badań w obu dziedzinach karpackich, w Pieninach podniósł istnienie dwóch uskoków podłużnych po stronie południowej i północnej pasu skałek, w Karpatach zaś wschodnich wyróżnił płaszczowinę Słobody rungórskiej spoczywającą na parautochtonicznych fałdach pokuckich w pojęciu dr. Nowaka, a przykrytą skibą bitkowską, należącą już do serii większych nasunięć u czoła skiby skolskiej.

18. grudnia *L. Kowalski* przedstawił ujęcie geochemicznych stref oksydacyjnych w Karpatach, przyczem omówił wpływ oksydacji na horyzonty skalne, ropę, solanki wglębne i wzajemny stosunek tych czynników. *S. Weigner* omawiał budowę Karpat między Limanową a nowym Sączem, wyróżniając autochton typu śląskiego wychodzący w formie siodła w oknie tektonicznym z pod nasunięcia magórskiego, złożonego z kredy typu przejściowego między śląskim a inoceramowym i z trzeciorzędu typu magórskiego.

22. stycznia 1922 r. *Prof. Semkiewicz* przedstawił swe badania nad historycznymi śladami złota w dawnej Polsce, które wedle badań historycznych miały się znajdować w Tatrach, Pieninach i Sądecczyźnie.

25. lutego *L. Kowalski* omówił wyniki swych badań nad dolomityzacją i redolomityzacją biorąc materiał z opracowania sfery działania wód wglębnych dostarczających materiału źródłom wypływającym na granicy Regli i wrosłego trzeciorzędu w Tatrach.

25. marca prof. *W. Szafer* przedstawił dzisiejszy stan naszych wiadomości o florze dyluwjum polskiego biorąc za punkt wyjścia flory Ludwinowa i Krystynopola opracowane przez siebie i swych współpracowników. *J. Nowak* mówił o naturze związku Karpat z Alpami podkreślając, iż Karpaty przedstawiają tylko część północną łuku alpejsko-karpackiego, gdy jego środek rozwinięty w formie kier niziny węgierskiej jest w Alpach zmiążdżony w łęki dzielące płaszczowiny.

23 kwietnia *W. Łoziński* przedstawił stratyografię i tektonikę części Karpat między Cieczwą a Łomnicą wedle swych

badań a *J. Rychlicki* omówił swe spostrzeżenia nad tworzeniem się lessu na stepach syberyjskich w związku z jednostronnym zaleganiem śniegu w dolinach rzecznych zależnie od kierunku wiatrów.

Zebrania odbywały się w Gabinetecie geologicznym Uniw. Jagiell. a wymienione odczyty były podstawą do bardzo gruntownych dyskusji, w których zawsze brała udział przeważna część uczestników zebrań.

W czerwcu 1922 r. a mianowicie w dniach 25, 26, 27 i 28 odbyło się II wędrowne zebranie Pol. Tow. Geologicznego w Cieszynie z wycieczkami pod przewodnictwem naukowem prof. Szajnochy (25) do Boguszowic pod Cieszynem, (26) w dolinę Wisły od Ustronia aż do wodospadów Białej Wiselki, (27) do łomów wapienia cieszyńskiego fabryki cementu w Goleszowie i wapniarki tamże p. CiŃchy'ego, (28) do kopalni węgla kamiennego »Silesia« w Dziedzicach i z dwoma posiedzeniami ogólnymi w dniach 25 i 27 czerwca w sali Domu Narodowego w Cieszynie. Sprawozdanie szczegółowe z tych wycieczek, które udały się znakomicie dzięki wszechstrónnemu nader życzliwemu poparciu przez czynniki miejscowe i tak gościnnemu przyjęciu przez państwowy zarząd lasowy w Cieszynie oraz dyrekcje fabryki cementu w Goleszowie i kopalni »Silesia«, z pod pióra dr. Wł. Żelechowskiego pomieszczone jest w Czasie (Kraków) nr. 159 z 17 lipca 1922 r.

Na pierwszym z tych posiedzeń miał dr. Walery Łoziński wykład o budowie geologicznej śląskiego zagłębia węglowego, a na drugim złożył prof. Szajnocha sprawozdanie z działalności Towarzystwa w ciągu roku szkolnego 1921/22, poczem uchwalono zmianę niektórych paragrafów dotychczasowego statutu w myśl wniosków Zarządu i wybrano nowy Zarząd Towarzystwa na dwa następne lata kalendarzowe 1923 i 1924 w następującym składzie: przewodniczący prof. Szajnocha; zastępca przewodniczącego prof. Bohdanowicz; członkowie zarządu: prof. dr. Goetel, prof. dr. Friedberg w Poznaniu, prof. dr. Lewiński w Warszawie, prof. dr. Łomnicki Jarosław we Lwowie, prof. dr. Jan Nowak, prof. dr. Rydzewski w Wilnie, prof. dr. Smoleński Jerzy, inżynier i radca górniczy Windakiewicz Edward, dr. Żelechowski Władysław w Krakowie; członkowie komisji rewizyjnej: dr. Kowalski Ludwik i prof. dr. Szafer w Krakowie. Nadto uchwalono na temże posiedzeniu w myśl wniosku prof. Friedberga starać się o wydanie

wspólnymi siłami podręcznika o budowie geologicznej ziem polskich.

Z innych ważniejszych zdarzeń roku 1921 i 1922 dotyczących Towarzystwo wymienić należy przede wszystkim uzyskanie dzięki życzliwemu poparciu p. Dyrektora wydziału nauki w minist. W. R. i O. P. Stanisława Michalskiego subwencji dla Pol. Tow. Geol. na cele publikacji naukowych w r. 1921 kwoty 75.000 Mkp. a w r. 1922 zaś kwoty 300.000, oraz specjalnej subwencji na udział delegata Pol. Tow. Geol. w XIII Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Brukseli w kwocie 1,055.000 Mkp.

Kwota ta ostatnia posłużyła też na wyjazd do Brukseli i udział w Kongresie zastępcy przewodniczącego Pol. Tow. Geol. prof. dr. Jana Nowaka.

Za wszystkie powyżej wymienione subwencje, dzięki którym dopiero Pol. Tow. Geol. może rozwinąć działalność prawdziwie naukową i mogło zetknąć się z ruchem światowym w dziedzinie wiedzy geologicznej, składa Towarzystwo Ministerstwu W. R. i O. P. oraz specjalnie p. Dyrektorowi Michalskiemu najgorętsze podziękowanie.

Druk zaś niniejszego I Rocznika P. T. G. został tak bardzo opóźniony przede wszystkim przez strejk drukarski trwający w Krakowie od października 1922 do końca stycznia b. r.